

اخلاق بر بنیان احساس

کتابخانه
نشر نگاه معاصر

محسن شیراوند - محمدعلی عبداللہی

فهرست اجمالی

۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: نگرشی به پوزیتیویسم منطقی
۱۳	پوزیتیویسم منطقی، خط مشی آلفرد آیر
۱۵	پوزیتیویسم منطقی، خط مشی و تمرکز کانونی
۱۶	حلقه وین، اندیشمندان و زمینه‌های پیدایش
۲۰	حلقه وین، تفسیرها و آموزه‌های بنیادین
۲۱	اصل تحقیق‌پذیری
۲۷	فصل دوم: نگرشی به فلسفه تحلیلی
۲۷	فلسفه تحلیلی، مشخصات و چارچوب‌ها
۲۹	فلسفه تحلیلی، خاستگاه و نمودها
۳۲	فلسفه تحلیلی و خصائص آن
۳۶	فلسفه تحلیلی و ادوار آن
۳۹	فصل سوم: اندیشه‌ها و آراء فلاسفه تحلیلی
۳۹	الف. گوتلوب فرگه، زبان و منطق
۴۰	دگرذیسی امر فلسفی به امر زبانی
۴۰	قائل شدن به اصل متن

۴۰.....ضدیت با روان‌شناسی‌گری

۴۵.....ب. برتراند راسل، آراء و نظریات

۴۷.....اتمیسیم منطقی

۴۷.....نظریه توصیف

۴۸.....راسل و تبیین نظریه اتمیسیم منطقی ویتگنشتاین

۵۰.....تحلیل زبانی، رویدادی واقعی یا روان‌شناختی

۵۵.....میل انسان و ارتباط آن با خوب و بد

۵۷.....اخلاق از نظر راسل

۵۸.....ج. جرج مور، تحلیل منطقی و حذف متافیزیک

۶۲.....دیدگاه مور در باب تعریف اسم

۶۵.....شهودگرایی، بررسی و نقد

۶۸.....استدلال مور در بدهاقت «خوبی»

۶۹.....نقد نظر مور در بساطت «خوبی»

۷۰.....متافیزیک و اخلاق مور

۷۲.....د. ویتگنشتاین، دگردیسی معرفتی، آراء و نظریات

۷۴.....راسل، ویتگنشتاین و اتمیسیم منطقی

۷۸.....نظریه تصویری معنا

۸۹.....فصل چهارم: رویکردهای گوناگون در فلسفه اخلاق

۸۹.....انواع پژوهش‌های اخلاقی

۹۵.....مدعای واقع‌گرای اخلاقی

۹۶.....پیدایش، بسط و آموزه غیر واقع‌گرایی

۹۸.....پیامدهای غیر واقع‌گرایی

۱۰۳.....فصل پنجم: بررسی و نقد احساس‌گرایی

۱۰۳.....محورهای اصلی فلسفه اخلاق در قرن بیستم

۱۱۰.....ارکان علم اخلاق

۱۱۲.....آیرو گزاره‌های اخلاقی

۱۱۴.....حذف مابعدالطبیعه

۱۱۷.....احساس‌گرایی در بومه بررسی و نقد

۱۲۱.....نقد نظریه احساس‌گرایی

۱۲۲.....اصل تحقیق‌پذیری، اهمیت و اعتبار

۱۲۳.....اصل تحقیق‌پذیری، بررسی و نقد

۱۲۵.....تحقیق‌پذیری و مجرای آن

۱۲۵.....خفت و شدت تحقیق‌پذیری، ایرادهای وارده

۱۲۸.....تحقیق‌پذیری و نقد آن

۱۳۵.....حلقه وین، ویتگنشتاین و گزاره‌های متافیزیکی

۱۵۱.....☐ منابع

مقدمه

معرفت‌شناسی اخلاق انگلیسی را باید یک معرفت‌شناسی تجربی مسلک دانست. این یک ادعا نیست، بلکه واقعیتی انکارناپذیر است. بخصوص اگر این ادعا را در چند قرن اخیر و در ظهور فلاسفه تراز اول آن حوزه فلسفی به نظاره بنشینیم. در یک بررسی تاریخی می‌توان این نکته را به وضوح دریافت که دیوید هیوم نخستین کسی بود که مفاهیم اخلاقی را از سنخ انشائیات می‌دانست و ابراز می‌داشت که ماهیت این قضایا با قضایای اخباری که حاکی از واقعیت‌هاست تفاوت دارد. البته این اظهار نظر از مبنای حس‌گرایانه افراطی وی در معرفت‌ناشی می‌گردد. معرفت‌شناسی هیومی تنها معرفت‌هایی را حقیقی می‌داند که از راه حس و از عالم خارج به دست آمده باشند. به همین دلیل قضایای اخلاقی مبین احساسات به شمار می‌آید. دیگر فیلسوف انگلیسی که از همین مشرب تغذیه و رشد نمود جرج ادوارد مور است. وی با پیرایه‌هایی از فلسفه تحلیلی توجیه و تبیین جدیدی برای مفاهیم اخلاقی ارائه داد. از دیدگاه وی قضایای اخلاقی فقط نمایانگر احساسات و انفعالاتی است که در درون انسان تحقق پیدا می‌کند نه این‌که خود آن محتوای احساسات و عواطف و یا انفعالات نفسانی اخلاق باشد. واضح است که بین این‌که بگوییم قضیه اخلاقی چیزی است که در احساس ما منعکس می‌شود و یا این‌که بگوییم ما احساساتی داریم که این‌ها منشأ این می‌شود که مفاهیمی را بسازیم تفاوت بسیار وجود دارد. مور نیز در معرفت‌شناسی فلسفی مرامی تجربی مآب اتخاذ کرده بود. فیلسوف انگلیسی دیگری که بی‌شک او را باید در ردیف جنجال‌برانگیزترین فلاسفه همه دوران در حوزه اخلاق به شمار آورد آلفرد آیر است. همو که با نظریه

معروف احساس‌گرایی، اخلاق را یکسره هویتی احساسی و ناب‌خوردار از هرگونه معرفت پسینی و یا پیشینی بخشید. او را نه صرفاً شاگرد بی‌واسطه نحله تحلیل‌زبانی‌های قرن بیستم که باید کاتب و نگاهدار وفادار آراء و اندیشه‌های آنها به شمار آورد. بی‌شک کتاب زبان، حقیقت و منطق آیرمنشوری فلسفی در آوردگاه فلاسفه تجربی‌مآب تحلیل‌زبان است که بنیان اخلاق را بر احساس بی‌بنیان استوار ساخته است. احساس‌گرایی را باید یکی از مشهورترین نظریات غیرشناختی درباره احکام اخلاقی دانست که اندیشمندان مهم و برجسته‌ای را مجذوب خود کرده است؛ این نظریه روزگاری نه چندان دور، از دهه سوم قرن بیستم تا چند دهه پس از آن، ذهن و زبان بسیاری از فیلسوفان اخلاقی مغرب‌زمین را به خود مشغول کرده بود. این دیدگاه نیز مانند بسیاری دیگر از مکاتب اخلاقی به گونه‌های مختلفی تقریر و تبیین شده است. اما، به طور کلی، می‌توان گفت که مدافعان این نظریه احکام اخلاقی را از سنخ جملات خبری یا «قضیه» نمی‌دانند و در نتیجه صدق و کذب‌پذیری آنها را نیز نمی‌پذیرند. بر این مبنا یگانه‌کارکرد و نقش احکام و جملات اخلاقی این است که احساسات خاص گوینده را ابراز و احیاناً احساسات مشابهی را در شنونده نیز برمی‌انگیزانند. به بیان دیگر، احساس‌گرایان بر این باورند که جملات اخلاقی از سنخ جملات انشائی بوده و به هیچ‌رو نمی‌توان آنها را به جملات خبری تحویل کرد. جملات اخلاقی به منظور تبادل اطلاعات وضع نشده و توانایی واقع‌نمایی را ندارند. بی‌تردید عامل عمده در ظهور نظریه احساس‌گرایی را می‌بایست در حاکمیت روحیه تجربه‌گرایی در غرب که افراطی‌ترین صورت آن در پوزیتیویسم منطقی تبلور یافته پیگیری نمود.

کتاب اخلاق بر بنیان احساس سعی دارد برای نخستین بار مبادی و مبانی احساس‌گرایی را یکجا و به تفصیل و با عطف به فلاسفه کلاسیک تحلیل‌زبان (فرگه، راسل، مور، ویتگنشتاین) کند و کاو نموده و نقدی‌های جامعی که بر این نظریه وارد است بررسی و تبیین نماید. در این اثر که در پنج فصل و با زبان سلیس و روانی تهیه و تنظیم گشته سعی شده فصول از نظم منطقی خاصی برخوردار شده و ابتدا به پوزیتیویسم منطقی، اندیشمندان حلقه وین و اصل تحقیق‌پذیری که در نظریه احساس‌گرایی نقشی بنیادین ایفا نموده‌اند پرداخته شود و سپس خاستگاه و خصوصیات فلسفه تحلیلی را به اجمال بررسی نماییم. در ادامه تأثیر مهم‌ترین اندیشه‌های فلاسفه کلاسیک تحلیل‌زبان؛

فرگه، راسل، مور و ویتگنشتاین را بر نظریه احساس‌گرایی بررسی کرده و با نگاهی به اندیشه واقع‌گرایی و غیرواقع‌گرایی اخلاقی مهم‌ترین نقدهای وارده بر احساس‌گرایی را بررسی و تبیین می‌نماییم. امید که مورد توجه و عنایت مخاطب عزیز قرار گیرد.

بعونه و کرمه

بی‌نوشت

1. Language, Truth and Logic